

OČAKÁVANÉ ZMENY V PENZIJNOM SYSTÉME PO VOĽBÁCH 2012 A MIERA ICH NAPLNENIA

Abstrakt

Príspevok je venovaný problematike dôchodkového poistenia ako súčasti jednej z najdiskutovanejších a najkomplikovanejších tém sociálnej politiky každého štátu. Jedným z cieľov politiky každej vyspelej krajiny je vytvoriť efektívny a dlhodobo udržateľný penzijný systém. V príspevku sa venujeme charakteristike plánovaných zmien v penzijnom systéme predkladanými nemenovanými politickými stranami v predvolebnom období v roku 2012. Stručne popisujeme priority v oblasti sociálneho zabezpečenia so zameraním na penzijný systém a záverom vyhodnocujeme zrealizované zmeny a ich dopad na poistenca.

Kľúčové slová

Dôchodkového poistenie, penzijný systém, sociálne zabezpečenie.

1 CIELE, PLÁNY A NÁVRHY NIEKTORÝCH POLITICKÝCH STRÁN V OBLASTI SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA SO ZAMERANÍM NA PENZIJNÝ SYSTÉM

Zmeny v dôchodkovom systéme sú nevyhnutné, avšak niektoré politické strany sa v programoch o potrebných nepopulárnych opatreniach nezmieňujú. Sotva by si u voličov priplesli, ak by priznali, že bude potrebné zaviesť penzijný strop, či zdvihnúť dôchodkový vek, alebo či zmeniť spôsob valorizácie, aby dôchodky rástli pomalšie. Čo sa týka prieskumu, najsilnejšia strana sa vo svojom programe nezmieňuje o dôchodkovom veku. Chce seniorom rozšíriť možnosti pracovných aktivít v penzii, uviesť kategóriu minimálneho dôchodku, obnoviť význam tretieho piliera, ako aj opätovne vstúpiť do druhého piliera a zaviesť doň princíp dobrovoľnosti či prehodnotiť počet fondov. Takisto sľubuje odstránenie deformácie v dôchodkovom systéme, ktoré znevýhodňujú dôchodcov.

Efektívny sociálny systém a spravodlivé dôchodky

- Jedným z plánov bolo zaviesť kultúrne poukazy pre starobných a invalidných dôchodcov, čo by im umožnilo bezplatne navštevovať kultúrne podujatia. Týmto sa zabezpečí zapojenie dôchodcov do spoločenského života;
- navrhovalo sa zvýšenie podpory debarierizácie verejných budov a uľahčenie pohybu osôb so zdravotným postihnutím s finančnou podporou štátu a realizáciou v spolupráci so samosprávou;
- plánom bolo presadiť realizáciu skutočného, ale ekonomicky udržateľného riešenia problému tzv. starodôchodcov a elimináciu neprimeraných rozdielov v priznávaní dôchodkov, ktoré sú následkom prijatia reformy prvého piliera v roku 2003.

Posilnenie solidarity na úkor zásluhovosti

- Prioritne dokončiť dôchodkovú reformu (problematika dôchodkových dávok v druhom pilieri) a v rámci posilnenia stability a jeho finančnej udržateľnosti zreformovanie prvého piliera zrealizovaním sadzieb odvodov do Sociálnej poisťovne a posilnením solidarity na úkor zásluhovosti (stanovený strop výšky dôchodku, konečné určenie výšky dôchodku

dovŕšením dôchodkového veku, obmedzenie nesystémových prvkov v prvom pilieri ako sú spravodlivé valorizovanie dôchodkov o pevnú sumu, vianočný dôchodok);

- plánom bolo otvorenie vstupu do druhého piliera pre všetkých, ktorí majú záujem sporiť;
- navrhovalo sa eliminovať odstránenie diskriminačného charakteru dôchodkovej reformy na ženy, ktoré sa dlhodobo starali o nezaopatrené deti (pri výpočte osobného mzdového bodu, pri posudzovaní času poistenia na starobný dôchodok) a takisto vylúčiť súbeh poberania výsluhového dôchodku s príjmom zo zamestnania v štátnej správe.

Penzijný systém treba posudzovať v komplexe celého systému sociálneho zabezpečenia a daňovej sústavy

Vytrhávanie dôchodkového systému zo systému verejných financií patrí medzi základné chyby, ktoré viedli po roku 2002 k deformáciám v systéme sociálnej súdržnosti spoločnosti a to aj s dlhodobým účinkom.

Nadalej by mala byť solidarita základom dôchodkového poistenia aj v budúcnosti – týka sa to medzigeneračnej solidarity, ako aj solidarity medzi chudobnými a bohatými občanmi. Je potrebné definovať budúci dôchodkový systém na univerzálnom princípe a na zásadách spravodlivosti, zásluhovosti, vedomia spolupatričnosti, solidarity, zároveň sa musí vhodne skombinovať dobrovoľnosť a povinnosť a funkcie štátu aj súkromných subjektov pri zabezpečovaní fungovania a financovanie penzijného systému.

- Penzijný systém by mal byť postavený na rovnakom dôchodkovom nároku pre všetkých, aby zabezpečoval minimálne príjmy a na vyváženej miere solidarity a zásluhovosti;
- cieľom je penzijný systém, ktorý zabezpečuje občanov pred chudobou v starobe a zabezpečuje možnosť zachovania primeranej životnej úrovne v dobe, keď si občan nevie zabezpečiť krytie svojich potrieb z pracovných príjmov;
- v druhom pilieri sa mal opätovne uplatniť princíp dobrovoľnosti a prehodnotiť počet fondov ku garantovaným nárokom;
- plánom bolo vytvárať podmienky pre starších ľudí na pokračovanie ich pracovných aktivít po dosiahnutí dôchodkového veku s cieľom zlepšiť si príjem a obnoviť význam doplnkového dôchodkového sporenia prostredníctvom zvyšovania jeho atraktivity pre všetkých prispievateľov;
- navrhovalo sa zaviesť kategóriu minimálneho dôchodku a uplatniť princíp univerzality voči všetkým druhom povolani a zamestnania.

V oblasti priebežne financovaného dôchodkového systému prioritou naďalej zostáva jeho finančná udržateľnosť, k jej stabilizácii výraznejším spôsobom prispeje realizácia projektu UNITAS (projekt zjednotenia výberu daní, cla a odvodov).

Dôchodkový systém má byť vyvážený, spravodlivý a súčasne solidárny

Prioritne sa malo presadzovať dokončenia reformy dôchodkového systému, ktorý má byť vyvážený, spravodlivý a súčasne solidárny. Musí byť odolný proti budúcim krízam a zodpovedať budúcemu demografickému vývoju Slovenska. Dôchodkový systém by mal stáť na dvoch pilieroch, ktoré majú mať odlišný charakter, aby terajším aj budúcim dôchodcom poskytl stabilnú oporu a záruku slušnej životnej úrovne teraz i v budúcnosti. Musí byť dlhodobo udržateľný a nesmie byť príčinou deficitu v štátnom rozpočte;

- Dôchodky v prvom pilieri majú mať solidárny charakter a ich výška má byť závislá od počtu rokov dôchodkového poistenia;
- druhý dôchodkový pilier postavený na báze osobných dôchodkových sporiacich účtov má byť postavený na princípe zásluhovosti;
- návrhom bolo zvýšiť solidaritu v prvom pilieri, výška dôchodku zo sociálneho poistenia by mala byť závislá hlavne od počtu rokov poistenia a presadiť valorizáciu dôchodkov od

tempa inflácie a zaviesť minimálny dôchodok, aby sa dôchodcovia, ktorí odpracovali zákonom stanovený počet rokov nedostali do hmotnej núdze;

- plánovali sa stabilizačné mechanizmy v prvom pilieri, ktoré sa budú týkať úpravy dôchodkového veku a vzorca na výpočet dôchodku;
- navrhovalo sa sledovanie efektivity zhodnocovania prostriedkov sporiteľov na ich účtoch v druhom pilieri a presadzovať opatrenia na dosiahnutie čo najvyššieho zhodnotenia pri rozumnej miere rizika a zachovaní garancií pre sporiteľov a prijatie zákona o anuitných dôchodkoch z druhého piliera.

Ozdravenie dôchodkového systému

Ozdravenie dôchodkového systém a zavedenie minimálneho garantovaného dôchodku tzv. nultý pilier vo výške životného minima, ktorý by garantoval solidaritu pre všetkých ľudí, by mohol byť krokom k zabezpečeniu i sociálne slabších vrstiev. Tento dôchodok by bol dopĺňaný zásluhovosťou pre tých, ktorí väčšinu života prispievali do priebežného systému.

Navrhovala sa alternatíva vytvorenia jedného sociálny fondu a presunuli by sa všetky platby na zamestnávateľa. Automatické mechanizmy by zabránili nevhodným okamžitým skokom s negatívnym vplyvom na niektoré skupiny občanov. Zmeny by sa prejavili postupne tak, aby sa znižoval obrovský dôchodkový dlh, ktorý ohrozuje budúcu stabilitu verejných financií.

V zákone by mala byť ochrana úspor v druhom pilieri. Výšky príspevkov by mali byť na súčasnej úrovni, aby nikto v budúcnosti nemohol spochybňovať a likvidovať úspory na dôchodok. Podrobne a urýchlene sa mali zadefinovať spôsob a postup výplaty dôchodkov z druhého dôchodkového piliera.

2 ZREALIZOVANÉ ZMENY V PENZIJNOM SYSTÉME

- Zaradenie prvopoistencov do II. piliera bude automatické (čím sa stávajú sporiteľmi). Sociálna poisťovňa je povinná sporiteľa do 60 dní od jeho zaradenia do II. piliera písomne informovať o jeho právach a povinnostiach. Sporiteľ, ktorý bol automaticky zaradený do II. piliera, bude mať možnosť rozhodnúť sa vystúpiť zo systému do 2 rokov od jeho zaradenia do II. piliera.
- Odplata za vedenie dôchodkového účtu sa stanovuje ako maximálne 1 %, to znamená, že DSS môže túto odplatu stanoviť aj nižšiu ako 1%.
- Ruší sa povinnosť garantovať nominálne neznehodnotenie majetku v zmiešanom a akciovom dôchodkovom fonde, v dlhopisovom dôchodkovom fonde garancie ostávajú zachované, avšak v novej forme.
- Sadzba príspevkov na starobné dôchodkové sporenie sa znížila z doterajších 9% na 4%. Doteraz sme si sporili na dôchodok z výplaty každé 11-te euro, odteraz máme možnosť si sporiť len každé 25-te euro. Aj keď Kaníkovu dôchodkovú reformu za druhej Dzurindovej vlády možno označiť za až príliš ambicióznou, išlo o skvelú možnosť našetriť si na dôchodok "podľa zásluh", čo bola spravodlivá sociálna politika. Toto sa dnes ruší a už to nebude mať taký význam ako predtým.
- Od 1. januára 2013 majú sporitelia možnosť dobrovoľne si prispievať do II. piliera (dobrovoľný príspevok bude do konca roku 2016 daňovo zvýhodnený do výšky 2 % čiastkového základu dane).
- Vláda dočasne otvorila II. pilier (od 1. septembra 2012 do 31. januára 2013) pre vstup a rovnako aj výstup (výstup s podmienkou, že bola k 1. septembru 2012 sporiteľom).
- Zaviedol sa princíp dobrovoľného vstupu do II. piliera pre tie osoby, ktorým aspoň raz vznikla prvá účasť na dôchodkovom poistení (I. pilier). Tieto osoby sa môžu rozhodnúť

vstúpiť do II. piliera až do dovŕšenia veku 35 rokov. Po vstupe do II. piliera už z neho nie je možné vystúpiť.

Záver

Je v značnej miere otazné, či reformy plánované alebo zavedené boli, sú a budú slúžiť v prospech občanov – poistencov z hľadiska zabezpečenia ich dôstojne staroby. Možnosť platenia dobrovoľných príspevkov by tomu prispela, otázkou však je, či ľudia budú ešte mať dôveru v také sporenie, ktoré podlieha mimoriadne silnému politickému riziku. Nestabilita z politických dôvodov veľa ľudí asi nepritiahne a budú hľadať formy zabezpečenia nezávislé od štátu. Ďalším nie kladne charakterizovaným „trikom“ súčasnej vlády bolo DSS-kám dať povinnosť zaslať sporiteľom, ktorí sú k 1.1.2013 v inom ako dlhopisovom garantovanom dôchodkovom fonde tlačivo predpísané zákonom. V prípade jeho spätného nedoručenia sa sporiteľ stal sporiteľom v dlhopisovom garantovanom dôchodkovom fonde. Dôsledkom je znehodnotenie úspor občanov, pretože sporiteľ, ktorý sa kedysi rozhodol pre akciový fond a nesplnil si administratívnu úlohu, bol automaticky preradený do menej výkonného dlhopisového fondu, ten mu však pravdepodobne nepokryje ani infláciu. Ďalším neatraktívnym opatrením bola zmena zákona o sociálnom poistení. Zamestnanci pracujúci na základe dohôd o vykonaní práce (od 1.1.2013) podliehajú odvodovej povinnosti zamestnanca a zamestnávateľa. Dohody sa výrazne predražili a podnikatelia znižujú mzdy prípadne hľadajú nelegálne formy zamestnávania načierno.

Použitá literatúra

- 1 ŠKROVÁNKOVÁ, L. - ŠKROVÁNKOVÁ, P. 2011. *Dôchodkové poistenie*. Bratislava: EKONÓM, 2011. ISBN 978-80-225-3187-0
- 2 Asociácia dôchodkových správcovských spoločností, [Online], dostupné na internete: <http://www.adss.sk/Default.aspx?CaID=60>
- 3 Volebné programy politických strán, [Online]

Kontaktné údaje

PaedDr. Zsolt SIMONKA, PhD. Katedra matematiky a aktuárstva, Fakulta hospodárskej informatiky, Ekonomická univerzita v Bratislave, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, tel. +421 2/672 95 808, e-mail: zsolt.simonka@euba.sk